

**Prof. dr Duško Vejnović, redovni profesor
Univerziteta u Banjoj Luci, predsjednik
Evropskog defendologija centra, Banja Luka,
glavni i odgovorni urednik časopisa
*Defendologija i Sociološki diskurs***

KORUPCIJA, ORGANIZOVANI KRIMINAL I TERORIZAM PRIJETNJA BEZBJEDNOSTI

Karakteristika nekonvencionalnih prijetnji bezbjednosti je da njihovi akteri nastoje da uspostave neku vrstu kontrole nad javnim institucijama kako bi dugoročno i efektivno mogli nastaviti svoje aktivnosti. Organizovani kriminal se obično koristi korupcijom, a teroristi se mogu koristiti etničkom ili religijskom homogenizacijom, radikalizacijom stanovništva, ili revolucionarnim pokretima da preuzmu kontrolu nad pojedinim državama ili njihovim dijelovima. Za sve pomenute vrste počilaca karakteristično je da se njihove aktivnosti mogu značajno lakše i uspješnije vršiti putem legitimnih institucija. Nacionalne i legalne komercijalne banke omogućavaju uspješno pranje velikih količina kriminalnog profita, uticaj na državne institucije koje raspolažu visokim stepenom diskrecije omogućava efektniju korupciju, a kontrola nad tajnim službama i represivnim aparatom drastično povećava ofanzivni potencijal terorističkih grupa. Jedinjuća karakteristika nekonvencionalnih prijetnji bezbjednosti je činjenica da je identitet njihovih aktera, koji za razliku od identiteta sukobljenih država u "tvrdim" sukobima, je fluidan i ne uvijek izvjestan, jer je riječ o grupama koje se okupljaju po potrebi, čiji pojedini članovi djeluju i nezavisno, koje često uključuju legalno registrovane firme i pripadnike državnog aparata, čak i službi bezbjednosti, vojske i policije, pa je stoga sama ideja o nekakvom stabilnom

“članstvu” u organizovanoj kriminalnoj grupi, korupcijskoj mreži ili terorističkoj grupi vrlo često bez realne odrednice. Posljedica ovakve prirode aktera je u činjenici da se u borbi protiv nekonvencionalnih prijetnji bezbjednosti, posebno kada je riječ o terorizmu, gotovo i ne može praviti razlika, inače karakteristična za ratne sukobe, između učesnika u sukobu i ne-boraca. Pošto je usvojeni model borbe protiv terorizma danas veoma sličan modelu konvencionalnog ratovanja, ova karakteristika terorizma je predmet etički vrlo značajnih rasprava. Međutim, imajući u vidu činjenicu da se opseg fenomena nekonvencionalnih prijetnji bezbjednosti gotovo uvijek tretira koncentrisanjem na jednu od prijetnji, uz prethodno ukazivanje na opšti pojam nekonvencionalne bezbjednosti i analizu najvažnijih ujedinjujućih karakteristika, taj metod će biti usvojen i u ovom slučaju. Razlog leži u činjenici da je, sa jedne strane, važno imati u vidu bitne elemente nekonvencionalnih prijetnji bezbjednosti kao zajedničkog fenomena, jer se one često pominju zajednički u zakonskim i političkim formulacijama strategije obezbjeđivanja bezbjednosti građana u novoj političkoj demokratskoj eri, koja se posebno odnosi na kategoriju takozvane “humane bezbjednosti”, koja je povezana sa osjećajem građana da su zaštićeni uz optimum zaštite njihovih ljudskih i građanskih prava, dok sa druge strane, detaljno razmatranje svakog od tipova nekonvencionalnih prijetnji bezbjednosti, jer je spektar metoda koje se, primjera radi, koriste u borbi protiv korupcije, terorizma i organizovanog kriminala toliko obuhvatan da svaka od tri pomenute politike danas zasniva sopstvenu disciplinu u okviru studija bezbjednosti. Terorizam kao primarna, najagresivnija nekonvencionalna prijetnja bezbjednosti, koji je utoliko zanimljiviji jer se države, u odgovoru na njega, često oslanjaju upravo na tradicionalne konvencionalne metode sukoba sa drugim državama, u nedostatku odgovarajućih kontura stvarnog neprijatelja i raspoloživih sredstava za selektivno djelovanje protiv njega. U posljednje vrijeme postajemo svjedoci da do izražaja dolazi veza između terorizma i organizovanog kriminala. Ta

veza, dobija značajnu naučnu pažnju i često se prikazuje kao nova i povećana prijetnja bezbjednosti, nastala usljed brzog razvoja u protekloj deceniji. Novonastale okolnosti, kao i svakodnevni primjeri djelovanja organizovanih kriminalnih i terorističkih grupa i pojedinaca, počeli su da usađuju strah da veza organizovanog kriminaliteta i terorizma može prerasti u ozbiljnu i realnu prijetnju bezbjednosti svake države. Neki teoretičari ipak smatraju da je ovaj strah pretjeran. Drugi tvrde da je ova prijetnja veoma stvarna, zasnovana na primjerima privremene ali veoma opasne veze između naoružanih terorističkih grupa i trgovaca drogom. Opasnost od ovih prijetnji je realna, jer nedvosmisleno postoje brojne potencijalne dodirne tačke presjecanja između ovih grupa i veliki broj aktivnosti u koje istovremeno mogu biti uključene organizovane kriminalne i terorističke grupe. Postoje takođe neke sličnosti u korišćenju određenih metoda, što asocira na mogućnost novih načina saradnje između ove dvije grupe, pri čemu je isključena mogućnost da ove grupe nestanu.¹ Navedeno jasno ukazuje na to da terorizam i organizovani kriminal ne možemo posmatrati odvojeno, kao dvije nezavisne pojave, već naprotiv, nužno je sagledavanje njihove interakcije. Posmatranje terorizma i organizovanog kriminala kao oblika kriminaliteta i oblika ugrožavanja bezbjednosti države uslovljeno je, usljed promijenjenih trendova, izmijenjenim shvatanjima terorizma i organizovanog kriminala, tendencija i kretanja terorizma i organizovanog kriminala u uslovima globalnih društvenih promjena koje karakterišu društvene i političke odnose u savremenom svijetu.² Pojedini savremeni međunarodni autoriteti posebno ukazuju na povezanost terorizma i organizovanog kriminala. Međunarodna konvencija o suzbijanju finansiranja terorizma³ usvojena 9. decembra 1999. godine u Njujorku

¹ Shelley L., Picarelli, J., „Police Practice and Research 3“, *Methods Not Motives: Implications of the Convergence of International Organized Crime and Terrorism*; 2002., pp. 305-318

² Šikman, M., *Terorizam*, Fakultet za bezbjednost i zaštitu, Banja Luka, 2009., str. 49

³ *International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism, adopted by the General Assembly of the United Nations on 9 December 1999.*

uređuje sprečavanje i otkrivanje pranja novca u vezi sa terorizmom. Ovom Konvencijom predviđena je obavezna inkriminacija finansiranja terorizma, čime se po prvi put promoviraju novi pristupi u suprotstavljanju terorizmu na globalnom planu rušenjem ekonomskih poluga moći terorističkih organizacija. U članu 8. Konvencije predviđeno je obavezno oduzimanje sredstava koja su bila upotrebljena ili namijenjena izvršenju krivičnog djela finansiranja terorizma, ili koja predstavljaju imovinsku korist stečenu izvršenjem takvog djela. Takođe, u septembru 2001. godine, Savjet bezbjednosti Ujedinjenih nacija usvojio je rezoluciju koja je naglasila zabrinutost zbog "...bliskih veza između međunarodnog terorizma i transnacionalnog organizovanog kriminaliteta, droga, pranja novca, ilegalne trgovine oružjem, ilegalnog kretanja nuklearnih, bioloških i drugih potencijalno smrtonosnih materijala..."⁴ i kojom se zahtijeva sprovođenje mjera od strane država članica koje omogućuju blokiranje i zamrzavanje novčanih sredstava i imovine terorista. Nedugo poslije toga Grupa 8 je predložila preporuke o transnacionalnom kriminalitetu, pri čemu je skrenula pažnju na problem terorističkih organizacija koje podržavaju svoje aktivnosti kroz veze sa drugim oblicima kriminaliteta, a posebno veze između međunarodnog terorizma i organizovanih kriminalnih aktivnosti, posebno pranja novca, ilegalne trgovine drogama, ilegalnih migracija, nelegalne trgovine oružjem.⁵ Transnacionalni kriminalci i teroristi u vršenju svojih aktivnosti (organizovanih kriminalnih ili terorističkih) sve više upotrebljavaju savremene informatičke tehnologije. To dovodi do visokog nivoa specijalizacije unutar kriminalnih ili terorističkih organizacija, koje karakteriše posebno specijalizacija u tehničkim i informatičkim oblastima. Mogućnosti informatičkih tehnologija usmjerene su ne samo na vršenje kriminalne ili terorističke djelatnosti, već i na modernije organizovanje kriminalnih i terorističkih grupa, što se ogleda u novom

⁴ United Nations Security Council resolution 1373 2001., part 4.

⁵ G8 Ministers of Justice and Interior, *G8 Recommendations on Transnational Crime*, Mont Tremblant, 2002., pp.157

pristupu, tj. mrežnom organizovanju kriminalnih i terorističkih organizacija. Tako za razliku od tradicionalanih kriminalnih organizacija mafijaškog tipa, strogo hijerarhijski ustrojenih terorističkih organizacija, nove savremene kriminalne ili terorističke organizacije udružuju se u kriminalne ili terorističke mreže, koje karakteriše velika fleksibilnost i visoka mobilnost. Na temelju toga, povećana je teroristička i transnacionalna kriminalna aktivnost koja ima globalne razmjere, jer omogućava brzo djelovanje kriminalnih i terorističkih organizacija širom svijeta.⁶ Takođe, transnacionalni organizovani kriminalitet i savremeni terorizam karakteriše i velika finansijska moć kriminalnih i terorističkih organizacija stečena vršenjem različitih krivičnih djela koja spadaju u domen transnacionalnog organizovanog kriminaliteta. Isto tako, karakteriše ih umješno korišćenje državnih službenika koji su skloni korupciji, i povezanost sa nosiocima istovjetnih i sličnih djelatnosti izvan matične zemlje. Upravo navedene karakteristike su zajedničke i za organizovani kriminal i za terorizam i one predstavljaju njihove bitne odrednice.

⁶ Selley L., *Organized Crime, Terrorism and Cybercrime, Security Sector Reform: Institutions, Society and Good Governance*; Alan Bryden/Philipp Fluri (eds.) Nomos Verlagsgesellschaft Baden-Baden, 2003., pp.76